

**Høgskulen
på Vestlandet**

BACHELOROPPGAVE

Hvordan kan barnevernansatte hjelpe barn til å fortelle fritt om seksuelle overgrep, ved å bruke den dialogiske samtalemotoden (DCM)?

How can child welfare workers help children to speak freely about sexual abuse, using the dialogical communication methodology (DCM)?

Bachelor i Barnevern

BSV5-300

Avdeling for samfunnsfag/Institutt for barnevern, sosialt arbeid og vernepleie

25.05.2017

8083 antall ord

KANDIDATNUMMER: 200

Vilde Birkeland Carlsen

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jfr. *Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 10.*

Innhold

Abstract	2
1.0 Innledning	2
1.1 Problemstilling og avgrensing.....	3
1.2 Oppgavens struktur.....	4
2.0 Avdekkende samtaler og seksuelle overgrep	4
2.1 Barnevernets rolle i avdekking av seksuelle overgrep	4
2.2 Formelle og barnevernfaglige hensyn i avdekkende samtaler	5
2.3 Den dialogiske samtalemotoden (DCM)	6
2.3.1 Dialogisk perspektiv og barneperspektivet	9
3.0 Metode	10
3.1 Litteratursøk	11
3.2 Kildekritikk.....	12
4.0 Datagrunnlaget for drøfting av problemstilling	13
4.0.1 «Den vanskelige barnesamtalen»	13
4.0.2 «Avsløring av seksuelle overgrep: forsinkelser, hindringer og delvis avsløring.» .	14
4.0.3 «Sosiale reaksjoner til avsløringer om seksuelle overgrep: en kritisk gjennomgang.»	15
4.1 Hvorfor er det vanskelig for barn å fortelle om sine overgrepserfaringer?	15
4.1.1 Stigmatisering.....	16
4.1.2 Lojalitetskonflikt	17
4.2 Hvordan kan den dialogiske samtalemotoden være fruktbar i avdekkende barnesamtaler?.....	17
5.0 Avslutning	21
6.0 Litteraturliste	23

Abstract

The purpose of this bachelor thesis is to discuss: “How can child welfare workers help children to speak freely about sexual abuse, using the dialogical communication methodology (DCM)?” To examine this issue both professional textbooks, and literature study are to be included. DCM is described as an effective method to use in disclosing sexual abuse of children. This thesis introduces key principles in DCM, such as communication skills, mentalization and empathy. To discuss this issue research articles are included, that presents factors to why children find it hard to disclose sexual abuse. The main findings in these research articles show that children are afraid of social negative reactions and have loyalty conflicts, as reasons for not disclose sexual abuse. These findings will be opposed to DCM’s key principles, to examine if child welfare worker’s communication skills, mentalization and empathy can make children disclose despite of the results in selected research articles. This thesis shows how significance knowledge obtained in the studies can impact the use of DCM.

1.0 Innledning

«Tørre å tenke det utenkelige.» er setning som passer når vi snakker om seksuelle overgrep. Når vi hører eller leser om barn som blir utsatt for seksuelle overgrep kan de fleste kjenne på en klump i magen. Bare i år har det vært flere nyhetsartikler hvor foreldre, fotballtrenere og barnehageansatte har blitt dømt for seksuelle overgrep mot barn og unge. En av dem er en far som i starten av 2017 ble dømt for seksuelle overgrep mot sin 11 år gammel datter, i Drammen Tingrett (<https://www.dt.no/nyheter/drammensregionen/rettssaker/far-domt-forseksuelle-overgrep-og-voldtekt-av-mindrearig-datter/s/5-57-541174>) Seksuelle overgrep er et tema mange vegrer seg med å anerkjenne omfanget av, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) publiserte i Mars 2015 en statistikk på forekomsten av norske

menn, og kvinner som hadde opplevd seksuelle overgrep før fylte 18 år. I denne statistikken kommer det frem at 15 % av disse opplevde en eller flere former for seksuelle overgrep i barndommen.

Alle har et ansvar for å melde fra om de observerer noe som virker bekymringsfullt, men ansatte i barneverntjenesten har kanskje et enda større ansvar når det kommer til å avdekke seksuelle overgrep. Grunnen til at jeg valgte avdekking av seksuelle overgrep som tema for denne bacheloroppgaven er først og fremst på bakgrunnen av hvor viktig dette tema er. Å kunne tilegne seg kunnskap om hvordan en gjennomfører slike samtaler, og få mer faglig tyngde til å hjelpe utsatte barn ved bruke kommunikasjonsferdigheter metodisk er noe jeg ønsker å lære mer om. Som snart nyutdannet barnevernspedagog vil jeg i løpet av arbeidslivet jobbe med saker hvor det er mistanke om seksuelle overgrep, så det å ha større kjennskap til ferdigheter innenfor den type samtalemotodikk er noe jeg kommer til få stor nytte av. En annen grunn til valget av nettopp dette tema er observasjoner jeg har gjort når det kommer til stillingsannonser på nettet, hvor flere arbeidsgivere beskriver den dialogiske samtalemotoden som viktig metode på sin arbeidsplass. Dette forteller noe om metodenes viktighet i barneverntjenesten, og viktigheten av at ansatte har god kjennskap til den.

1.1 Problemstilling og avgrensing

Jeg ønsker å diskutere hvorvidt den dialogiske samtalemotoden (DCM) er fruktbar i den avdekkende barnesamtalen, hvor vi ønsker fri fortelling fra barnets eget ståsted og perspektiv. Den dialogiske samtalemotoden har som hensikt å gi barn større forutsetninger til å bli hørt og forstått i avdekkende samtaler, hvor det foreligger mistanke om seksuelle overgrep. Motoden ble utviklet på bakgrunn av kjennskapen til barns problemer med å avsløre seksuelle overgrep og andre traumatiske hendelser (Gamst, 2011, s. 14). Ut fra dette har jeg landet på følgende problemstilling:

Hvordan kan barnevernansatte hjelpe barn til å fortelle fritt om seksuelle overgrep, ved å bruke den dialogiske samtalemotoden (DCM)?

I denne oppgaven har jeg valgt å avgrense diskusjonen min til avdekkende samtaler i forhold til mistanke om seksuelle overgrep. Diskusjonen min kommer til å dreie seg rundt avdekkende samtaler som gjennomføres i barneverntjenesten, og presentasjon av resultatene i valgte forskningsartikler er avgrenset til hva som har direkte relevans til min problemstilling.

1.2 Oppgavens struktur

I oppgavens teoridel skal jeg gjøre rede for hva avdekkende samtaler, seksuelle overgrep og hva barnevernets rolle i avdekking av seksuelle overgrep er. Deretter skal jeg beskrive de formelle og barnevernfaglige hensynene i avdekkende samtaler, og gjøre rede for hvordan de kan balanseres i samtalen. Videre presenteres den dialogiske samtalemotoden (DCM), de viktigste prinsippene denne metoden bygger på, perspektivene både metoden og oppgaven min bygger på, dialogiske perspektiv og barneperspektivet. Metodedelen i oppgaven gir en fremstilling av metodevalg, hvordan jeg har søkt frem valgt litteratur og kildekritikk. I oppgavens hoveddel gjør jeg først rede på valg av forskning som blir grunnlaget for min diskusjon av problemstillingen. Deretter presenterer jeg faktorer som kan hindre barn i å fortelle om seksuelle overgrep, og drøfter disse opp mot prinsippene i den dialogiske samtalemotoden.

2.0 Avdekkende samtaler og seksuelle overgrep

Jeg skal i denne delen av oppgaven gjøre rede for hva seksuelle overgrep og definisjonen av hva avdekkende samtaler er. Videre skal jeg skrive kort om barnevernets rolle i avdekking av seksuelle overgrep, og bruke barnevernloven (1992) som utgangspunkt. Jeg skal skrive om de formelle og barnevernfaglige hensynene som må tas når man skal gjennomføre en avdekkende samtale i barnevernet, og hvorfor disse hensynene er viktige. Avslutningsvis i denne delen av oppgaven skal jeg presentere den dialogiske samtalemotoden, og de fremtredende prinsipper som er viktig å vektlegge i møte med barn hvor det er mistanke om seksuelle overgrep. Den dialogiske samtalemotoden bygger på et dialogisk perspektiv og barneperspektivet, og jeg kommer til å gjøre rede for begge to. I forhold til min diskusjon blir disse momentene viktig for å hvordan den dialogiske samtalemotoden er bygd opp, og hvilke faktorer som gjør den hensiktsmessig. Videre gir presentasjonen min av perspektivene et teoretisk utgangspunkt for min diskusjon av resultatene fra artiklene jeg har valgt.

2.1 Barnevernets rolle i avdekking av seksuelle overgrep

Seksuelle overgrep defineres som aktivitet av seksuell karakter mellom en voksen og et barn. Seksuelle overgrep kan være seksuell omgang som samleie, beføling eller seksuelt krenkende

atferd hos den voksne som blotting (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s.130). Barnet har ikke modenhet eller forståelse for at handlingen er krenkende for dens integritet, og at handlingen er på premisser til den voksne (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 130). De kommunale barneverntjenestene følger lov om barneverntjenester, og med dette har både en plikt og rett til å undersøke meldinger som omhandler mistanke om seksuelle overgrep. I en undersøkelse innhenter barneverntjenester opplysninger som kan kaste lys over livssituasjonen til barnet, og slike opplysninger kan innhentes direkte fra barnet selv. (Søftestad, 2008, s. 37) Etter § 4-3 5.ledd i barnevernloven (1992) har barneverntjenesten lovhjemmel til å kreve samtale med barnet i enerom dersom det foreligger mistanke om seksuelle overgrep i hjemmet. Formålet med denne samtalen blir å få mer informasjon fra barnet, og avdekke om eventuelle overgrep har funnet sted (Søftestad, 2008, s. 37) En slik samtale blir kalt en avdekkende samtale. Dette er en samtale barnevernsansatte gjennomfører når det har kommet inn en bekymringsmelding om seksuelle overgrep, men bekymringen enda er litt utydelig (Langballe, Gamst & Jacobsen, 2010, s. 21). Barnevernsansatte ønsker med en slik samtale å få tilstrekkelig kunnskap om barnets omsorgssituasjon, og om det foreligger tyngde i mistanken om seksuelle overgrep (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 110). Har den barnevernsansatte riktig redskap og kunnskap om dialogbasert kommunikasjon, kan dette være en døråpning for å avdekke seksuelle overgrep.

Ved bekymringsmeldinger om seksuelle overgrep er det i dag praksis at barna vitner i tilrettelagte dommeravhør ved Statens Barnehus, dersom barneverntjenesten har anmeldt forholdet til politiet. Et dommeravhør foregår med en spesialutdannet politiansatt, som er utdannet til å snakke med barn (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 93). Statens Barnehus er et tverrfaglig kompetansehus, og tilbud for barn og ungdom som kan ha vært utsatt for seksuelle overgrep, vold eller vitner til vold.

2.2 Formelle og barnevernfaglige hensyn i avdekkende samtaler

De formelle kravene til gjennomføring av avdekkende samtaler er å skaffe informasjon fra barnet som både er pålitelig og nøyaktig. For at barnevernsarbeideren skal fremskaffe slik informasjon er det viktig å ha en nøytral og objektiv innstilling, og ikke påvirke barnet ved å dreie samtalen i bestemte retninger (Gamst, 2013, s. 123). For å kunne få pålitelig informasjon som, også er detaljert, i de avdekkende samtaler er det viktig at barnevernsarbeideren er kritisk, og bevisst om egen påvirkelighet og tolkninger. I avdekkende

samtaler er det lett at barnevernsarbeideren søker bekreftelse på egne hypoteser, eller gjort opp seg en mening og barnets situasjon på forhånd. Ved å gjøre dette kan påliteligheten til barnets informasjon ødelegges, fordi samtalen kan bli dreiet i en bestemt retning av barnevernsarbeideren (Gamst, 2013, s. 123-124). Den kommunale barneverntjenesten er pliktet til å gi barn mulighet til å medvirke, dette kommer frem i § 4-1 2.ledd (barnevernloven, 1992). Det betyr at barnet har rett til å uttale seg i saker som angår dem, og si sin mening. Ved å involvere de som informanter i egen sak og ta de på alvor, får den barnevernansatte et etisk ansvar for forståelse for barnets interesser, men også for deres rettsvern. Barn som bli utsatt for seksuelle overgrep er sårbare, og de har behov for voksne som både er trygge og som kan gi de den beskyttelsen som trengs.

Ved at barnet er sårbar i en slik samtalesituasjon betyr at de har begrenset evne til å vurdere hva som er til deres eget beste på lengre sikt. (Gamst, 2013, s. 31) Her må barnevernsarbeideren ha forståelse for barnets situasjon, og barnets ståsted. Det barnevernfaglige hensynet i slike samtaler betyr er å tilpasse samtalen til barnets kognitive utvikling, psykososiale forutsetninger og behovene barnet har. Det vil si at barnevernsarbeideren må tenke på barnets alder, modenhet og spesifikke situasjon. Kognitive utviklingen betyr barnets tankevirksomhet. Det med omfattes de mentale prosessene som å tenke, å løse problemer og utvikling av språk (Håkonsen, 2014, s. 53). Barnet må bli møtt med respekt og få sine behov ivaretatt og barnevernsarbeideren gjør dette ved å bruke det relasjonelle, og dialogiske kommunikasjonsmønsteret som føring. Barnet har rett til å si sin mening i trygge omgivelser, hvor de føler barnevernsarbeideren lytter og tar hensyn til dem (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 30).

2.3 Den dialogiske samtalemotoden (DCM)

Her skal jeg presentere den dialogiske samtalemotoden, gjøre rede for hvem som har utviklet den og formålet med metoden. Den dialogiske samtalemotoden bygger på flere ferdigheter som barnevernsarbeideren skal utvikle, og i denne oppgaven har jeg valgt å gå ut fra tre av de mest sentrale. Disse er kommunikasjonsferdigheter, mentalisering og empati. Prinsippene bygger på hvordan barnevernsarbeideren møter barnet relasjonelt, og bruker den dialogiske samtalemotoden for å oppnå informasjon. Dermed blir mine redegjørelser gjort på bakgrunn av krav til barnevernsarbeiderens evne og kompetanse.

Den dialogiske samtalemotoden (DCM) ble utviklet av Åse Langballe og Kari Trøften Gamst, og dette på bakgrunn av studier av barneintervju som ble gjennomført av barnevern og politi.

I dag blir metoden brukt i avdekkende barnesamtaler i barnevernet, men også i asylintervju av barn og i dommeravhør på Statens Barnehus. Metodens formål er å gi barnevernansatte redskap til å gjennomføre barnesamtaler hvor barnet selv blir anerkjent, og forteller mest mulig om egne opplevelser i fri fortelling. Fri fortelling i avdekkende barnesamtaler blir forstått som en uavbrutt periode i dialog, hvor barnet selv er den som disponerer talerrommet. På en annen måte kan vi si at fri fortelling er en form for monologisk replikk som er betont. Vi oppnår fri fortelling når barnet frivillig bidrar med innhold, som strekker seg videre fra det minimalt ønskede. (Langballe, 2007, s. 869) I den dialogiske samtalemotoden er inkludering av barnet som en deltaker i like stor grad som barnevernsarbeideren et av hovedprinsippene, og barnet blir brukt som informant i egen sak.

I DCM legges det vekt på at barnevernsansatte har kommunikasjonsferdigheter som skal hjelpe barnet til å gjenfortelle egne erfaringer, sette ord på dem i mest mulig grad av selvstendighet og fri fortelling. I tillegg til å oppnå informasjon i fri fortelling er det å oppnå detaljert, og pålitelig informasjon hovedmålene i den dialogiske samtalemotoden. (Gamst, 2013, s. 139) Motoden skiller mellom fremmende- og ikke-fremmende kommunikasjon, og åpne- og lukkede spørsmål. I avdekkende samtaler med barn krever DCM bevissthet hos den voksne i både fremmende og hemmende formuleringer. I slike samtaler med barn er det viktig å ordlegge seg riktig, for å fremskaffe perspektivet til barnet og for å oppnå best mulig forståelse av livssituasjonen til barnet. Små nyansesforskjeller i barnevernsarbeiderens formuleringer kan føre til at barnet stopper å fortelle, eller at barnet føler seg oppmuntret til å fortelle. (Gamst, 2013, s. 147)

Når en barnevernsarbeider gjennomfører en avdekkende barnesamtale kan skille mellom fremmende- og ikke fremmende kommunikasjon, og åpne- og lukkede spørsmål være små. Fremmende kommunikasjon betyr at barnevernsarbeideren skal lytte aktivt til barnet ved å følge opp det som blir formidlet, ved å bekrefte det barnet forteller ved gjentakelser som å vise positive responser som gir signaler til barnet at barnevernsarbeideren lytter. Dette kan for eksempel være å si: «mhm, javel.» eller «Jeg forstår». Tåle pauser og stillhet, slik at barnet får tid til å huske og reflektere over hendelsen (Gamst, 2013, s. 155). Barnevernsarbeideren skal ikke lede barnet, stille spørsmål som forventer et konkret svar eller tvile på barnet, dette da blir ikke-fremmende kommunikasjon (Gamst, 2013, s. 148). De åpne spørsmålene skal oppfordre barnet til å fortelle så fritt som mulig, og de skal åpne opp for flere alternative svar som inneholder flere ord slik at de inneholder en større mening. Hensikten til de åpne

spørsmålene er å utforske mer, fremfor å bekrefte eller avkrefte hypoteser barnevernsarbeideren eventuelt har (Gamst, 2013, s. 149). Eksempel på et åpent spørsmål er «fortell slik at jeg forstår», eller «Prøv å forklar, forsøk å fortell». Lukkende spørsmål gir barnet begrensede svarmuligheter, og de legger ikke opp til svar som er utdypende. Spørsmålene kan også virke uspesifikke og ikke tråd med konteksten for samtalen. Eksempler på lukkede spørsmål kan være «ja/nei»- spørsmål, eller spørsmål som krever barnet å svare på et abstrakt nivå, vide og generelle spørsmål (Gamst, 2013, s.150-151).

I profesjonelle barnesamtaler er evnen til å mentalisere en avgjørende kompetanse hos barnevernsarbeideren, og utgjør en viktig del i DCM. Mentalisering innebærer å være tilstedeværende, og være åpen for egne og barnets følelser. Dette er for å kunne forstå oss selv, og barnet i dialogen. Ved å fortolke egne og barnets følelser, tanker, handlinger og ytringer om egne opplevelser utviser vi god mentaliseringsevne. Å kjenne til egne måter å reagere på, følelsemessig barrierer og forsvarsmekanismer er viktig i forkant av avdekkende barnesamtaler. I relasjonen med barnet kan det oppstå misforståelser, men ved å være kjent med egne reaksjonsmåter er man mer oppmerksom på dem og kan dermed forstå misforståelsene bedre (Gamst, 2013, s. 40). Barnevernsarbeideren kan jobbe med sin mentaliseringsevne ved å være oppmerksom og sensitiv i møte med barna. En kan aldri vite helst sikkert hva barnet tenker eller føler, men mentalisering kan hjelpe oss med å forstå barnets følelser og behov (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 74).

Evnen til å kunne mentalisere er knyttet nært opptil evnen å vise empati. Empati handler om å kunne ta barnets perspektiv, ved at man oppfatter barnet, formidler forståelse og prøver dette ut med barnet. I avdekkende barnesamtaler er det grunnleggende at den voksne klarer å oppnå kontakt og få barnets tillitt. For å kunne klare dette er evnen til empati helt grunnleggende. Empati i en slik samtale kan beskrives ved at barnevernsarbeideren ønsker å hjelpe og gjøre noe godt for barnet, uten at det er grunnet i tilfredsstillende av egne behov den voksne har (Håkonsen, 2014, s.206-207). Har ikke den voksne evnen til empati får man ikke skapt den personlige kontakten, og det blir vanskelig å føre en samtale som er meningsfull.

Ved å vise empati ovenfor barnet er forutsetningene større for at barnet tørr å fortelle om egne erfaringer, og det er lettere for den voksne å ha barnet i fokus. For å kunne være empatisk i avdekkende barnesamtaler kreves det en følelsemessig nærhet, men at den voksne samtidig tar avstand og avgrensninger fra det profesjonelle ståstedet. For kunne forklarer dette nærmere skiller man mellom de to sidene av empati som er emosjonelle, og den kognitive empatien.

Den emosjonelle empatien aktiverer den voksnes egne følelser, og den kognitive empatien gjør at man klarer å innta barnets rolle og perspektiv (Gamst, 2013, s. 41). Når man gjennomfører avdekkende samtale med et barn vi mistenker blir utsatt for seksuelle overgrep er det barnets opplevelsesverden som blir tyngdepunktet for empatien, hvor kontakten skapes gjennom som en inngang til barnets opplevelser (Gamst, 2013, s. 42).

2.3.1 Dialogisk perspektiv og barneperspektivet

I den dialogiske samtalemetoden er det dialogiske et grunnleggende prinsipp. En dialog er en konstruksjon som er felles, og som skapes mellom samtalepartnere ved relasjonell aktivitet. En dialog mellom to personer er både dynamisk og interaktiv, og det handler om å dele og forstå kommunikasjon ved gjensidig deltakelse. (Gamst, 2013, s. 38) Ved å ha et dialogisk perspektiv i den avdekkende barnesamtalen har barnevernsarbeideren en rolle som samtalepartner, fremfør en som skal være utspørter. I den dialogiske samtalemetoden legges det til rette for at samtalen skal gjennomføres under forutsetninger som skaper en likeverdig relasjon mellom barnet og barnevernsarbeideren (Gamst, 2013, s. 121). Får å øke denne likeverdien må barnevernsarbeideren betrakte barnet som en betydningsfull informant, og se barnet som et subjekt og deltager. Å se barnet som et subjekt betyr å anerkjenne barnets rett til å bli tatt på alvor, og ta deres synspunkt på egne opplevelser på alvor (Gamst, 2013, s. 43).

Det er viktig å ha forståelse for at barnevernsarbeideren har en helt annen kommunikasjonskompetanse enn barnet, og er dermed i posisjon til å kunne påvirke hvordan barnet deler informasjon. Holdninger, væremåte og kompetansen til barnevernsarbeideren medvirker inn på motivasjonen barnet har til å fortelle. Eksempel på dette er når avdekkende barnesamtaler ofte får ulike utfall, på tross av at samme metode blir brukt. Det blir dermed viktig hvordan barnevernsarbeideren er i dialog med barnet og er bevisst på sin rolle (Gamst, 2013, s. 122). Klarer barnevernsarbeideren å skape en relasjon som er likeverdig i form av dialog, kan barnet bli mer tilgjengelig og føle seg tryggere til å fortelle. Barnet blir sluppet mer frem, ved at barnevernsarbeideren selv betrakter barnet som betydningsfull og søker informasjon (Gamst, 2013, s. 121). Ved at barnevernsarbeideren bruker kommunikasjonsferdigheter som å lytte til barnet, bruke åpne spørsmål som kan oppfordre barnet til å fortelle og er bekreftende ovenfor barnet, får barnet en deltakende rolle på lik linje som barnevernsarbeideren

Den dialogiske samtalemotoden vektlegger et styrket barneperspektiv, som betyr at en skal ta barnet på alvor og se situasjonen ut fra barnets ståsted. Barnet er hovedaktøren, og kommunikasjonen skal skje ut fra barnets egne premisser. For de voksne som møter barn i avdekkende samtaler er det viktig at vi ser på barna som eksperter på eget liv, situasjon, og at de er spesialister på akkurat det å være barn. Den voksne som leder barnesamtalen skal forsøke å fremskaffe kunnskap om hvordan verden ser ut for akkurat det barnet, med barnet sin egen stemme. Ved å ha et forsterket barneperspektiv oppfatter vi barnet som et kompetent individ, med selvstendig følelser, tanker, opplevelser og ikke minst vurderinger. Skal en forsøke å innta et helt barneperspektiv må vi gå ut over barnets selvforståelse og oppfatning, og sammenstille dette med informasjon fra andre om barnet, men meningsrammen rundt skal være barnets eget perspektiv (Gamst, 2013, s.121-122).

Ved å ha et barneperspektiv skal barnevernsarbeideren forsøke å reflektere et perspektiv som de ikke er en del av selv. Det betyr å sette seg inn i barnets tanke og følelser om eget liv (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 49). For å ha forståelsen for at barnet selv skal beskrive hvordan deres verden oppleves er relasjonen mellom barnet og barnevernsarbeideren helt avgjørende, og det er avgjørende for om vi klarer å ha et barneperspektiv i den avdekkende samtalen (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 110).

Det å ha et forankret barneperspektiv i avdekkende barnesamtaler kan være vanskelig hvis den voksne ikke har forståelse for at hvert barn er unike, og ulike. Erfaringer og opplevelser til barn endres over tid, og de endres i ulike sosiale og relasjonelle kontekster. Disse forskjellene går både på alder, og primært språkferdigheter. Er barnet veldig ung kan dette ha innvirkninger på grad av deltakelse som selvstendig aktør. Familie, de sosiale og kulturelle forholdene er også ulikt hos hvert barn, noe som kan føre til at barns fortellinger om sine erfaringer kan variere i stor grad. Ved å ikke ha et forankret barneperspektiv i møte med disse barna kan gi oss mindre forståelse av barnets oppfatning og forståelse av den selv (Søftestad, 2008, s. 192). Ved at barnevernsarbeideren har et forankret barneperspektiv i avdekkende barnesamtaler kan evnen til å vise empati gi en større forståelse for barnets egne oppfatninger, og hvordan det forstår seg selv.

3.0 Metode

Metode er et redskap en bruker når vi ønsker å undersøke noe. Dette redskapet skal hjelpe oss til å samle inn informasjonen vi trenger til undersøkelsen. Når man skal gjøre et valg av metode i en oppgave, er det viktig å vurdere hvilken fremgangsmåte som er ideell og hva som er praktisk gjennomførbart. Data som samles inn skal være relevant for problemstillingen, som både gjelder at kildene skal være relevante og den databasen kildene er hentet fra. (Dalland, 2015, s.112). I denne oppgaven fikk vi valget mellom å empirisk studie, som er å gjennomføre egen forskning om tema, eller litteraturstudie som er forskning gjennomført av andre. Jeg valgte sistnevnte. Grunnen til at jeg valgte litteraturstudie var at søk jeg gjorde på nettet og litteratur jeg fant i bøker så jeg på som faglig gode, og tilstrekkelig nok til å belyse tema på en god måte.

3.1 Litteratursøk

Litteraturen er den faglige kunnskapen som bacheloroppgaven tar utgangspunkt i, og som jeg skal drøfte min problemstilling opp mot. Jeg startet skriveprosessen til denne oppgaven med å systematisere hva jeg allerede kunne om tema. Tema «samtale med barn og seksuelle overgrep» er et emne vi tidligere har hatt på studie, og jeg hadde dermed fagbøker som et utgangspunkt. Disse fagbøkene er: «Profesjonelle barnesamtaler- å ta barn på alvor» av Kari Trøften Gamst, og «Avdekking av seksuelle overgrep, veier ut av fortielsen» av Siri Søftestad. Jeg brukte søkemotoren Idunn.no, søkeordene «seksuelle overgrep», «DCM» og «samtalemetode» i første omgang. Dette søket ga meg raskt forskningsstudie «Den vanskelige barnesamtalen» av Åse Langballe, Kari Trøften Gamst og Marit Jacobsen (2010). Jeg visste på forhånd at jeg ville skrive om den dialogiske samtalemotoden, og på bakgrunn av det ønsket jeg å bruke deres studie.

Når det kom til internasjonal litteratur, ønsker jeg selv å bruke dette for å gi mer tyngde til oppgaven min. Til dette benyttet jeg meg av søkemotoren Academic Search Elite. Her brukte jeg flere kombinasjoner av søkeord som «sexual abuse», «child», «communication» og «disclosure». Resultatet av dette søket ga meg flere artikler, men kun noen var relevant i forhold til min problemstilling. Blant disse var Rosaleen McElvany (2015) sin artikkel om faktorer som hindrer og styrker avdekking av seksuelle overgrep, denne artikkelen ble utgitt i 2015 og valgte denne for å gi oppgaven min mer tyngde ved hjelp av nyere forskning. Sarah E. Ullman (2003) sin artikkel om sosiale reaksjoner til barns avsløringer av seksuelle overgrep, og hvorfor det er vanskelig for barn å fortelle om overgrepserfaringer fant jeg ved at

artikkelen ble referert til som sekundærkilde i Siri Søftestad (2008). Ved å skrive inn søkeordene «Sarah E Ullman, «2003» og «disclosure» i Academic Search Elite fikk jeg fort treff, og fant artikkelen. Jeg valgte disse tre forskningsartiklene som datagrunnlag for min drøfting på bakgrunn av at de belyser viktige aspekter ved min problemstilling. «Den vanskelige barnesamtalen» belyser hvordan DCM kan være fruktbar for barnevernsansatte i avdekkende barnesamtaler, mens Ullman og McElvany belyser hvorfor det er vanskelig for å barn å fortelle om seksuelle overgrep.

3.2 Kildekritikk

Ved å utvise kildekritikk viser man evne til å forholde seg kritisk til det materiale en bruker i oppgaven, samt de kriteriene som har blitt brukt i utvelgelsen av litteratur. Hensikten med kildekritikk er å gi leseren innblikk i refleksjoner som har blitt gjort om relevansen og gyldigheten litteraturen har. For å utøve god kildekritikk er det en forutsetning at en har kunnskap om tema fra før av (Dalland & Trygstad, 2015, s. 72-73).

Fagbøkene jeg har benyttet meg av har alle vært pensumbøker på barnevernstudie tidligere, og da i hovedsak emne som omhandler seksuelle overgrep og kommunikasjonsferdigheter. Dette viser at litteraturen enda er relevant og gyldig. “Profesjonelle barnesamtaler, å ta barnet på alvor” av Kari Trøften Gamst ser jeg på som svært relevant, i og med at forfatteren selv har vært med å utvikle den dialogiske samtalemotoden sammen med Åse Langballe. Gamst har også lang erfaring fra forebyggende arbeid i barnepsykiatrien, og er ansvarlig for kompetanseprogrammet Barnesamtalen i barnevernet. Siri Søftestad sin fagbok “avdekking av seksuelle overgrep, veier ut av fortielsen” bruker jeg også mye i oppgaven. Siri Søftestad er utdannet sosionom, og jobber som forsker ved Avdeling for barn og unges psykiske helse (ABUP). Søftestad er også en av initiativtakerne til nettstedet www.reddesmå.no, og har arbeidet med seksuelle overgrep mot barn siden 1990-tallet. Samt skrevet flere fagbøker og fått artiklene sine publisert internasjonalt.

Forsknings- og kompetanseutviklingsprosjektet «Den vanskelige barnesamtalen» er et samarbeid mellom Nasjonalt kunnskapssenter vold og traumatisk stress (NKVTS) og Regionalt ressursenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS-Ø). Både NKVTS og RVTS har i mange år utviklet kunnskap om vold og overgrep mot barn, i form av forskningsprogrammer, publikasjoner og prosjekter. Jeg anser dette som en god kilde til min

oppgave både på bakgrunn av at Åse Langballe, Kari Trøften Gamst og Marit Jacobsen har gjennomført studie, men også på grunn av RVTS og NKVTS sitt samarbeid med prosjektet.

Sarah E. Ullman og Rosaleen McElvany sine forskningsartikler er begge utgitt i tidsskrifter. Ullman i «Journal of Child Sexual Abuse» og McElvany i «Child Abuse Review».

Fagtidsskrifter som disse har egne redaksjoner som sikrer kvaliteten på disse artiklene før de utgis, og jeg anser dermed disse som gyldige og holdbare. I drøftingen av min problemstilling ønsket jeg å gjøre rede for hvorfor det er vanskelig for barn å fortelle om seksuelle overgrep, for å kunne undersøke om DCM er fruktbar i avdekkende samtaler. Sarah E. Ullman sin forskningsartikkel er fra 2003, noe jeg umiddelbart syntes var for gammelt. Etter hvert erfarte jeg at McElvany sin artikkel fra 2015 presenterer mye av de samme funnene.

Ved å velge disse tre forskningsartiklene kan drøftingen få mer tyngde, ved å sette lys på faktorer som kan hindre barn i å fortelle og sette disse opp mot bruken av den dialogiske samtalemotoden (DCM).

4.0 Datagrunnlaget for drøfting av problemstilling

I oppgavens hoveddel skal jeg drøfte min problemstilling: «Hvordan kan barnevernsansatte hjelpe barn til å fortelle fritt om seksuelle overgrep, ved hjelp av den dialogiske samtalemotoden (DCM)?». Jeg bygger drøftingen min på en forskningsstudie om bruken av DCM i barneverntjenesten, og to forskningsartikler som presenterer årsaker til hvorfor det er vanskelig for barn å fortelle om seksuelle overgrep. Innledningsvis skal jeg kort gjøre rede for deres utvalg, metode og hovedfunn i resultat. Det er flere faktorer som kan føre til at det er vanskelig for barn å fortelle om seksuelle overgrep, og jeg kommer til å gjøre rede for frykten for stigmatisering og lojalitetskonflikter. Deretter skal jeg sette funnene av disse faktorene i resultatene fra forskningsartiklene opp mot min problemstilling. Videre skal jeg drøfte om den dialogiske samtalemotoden allikevel kan være fruktbar i avdekkende barnesamtaler på tross av de faktorene som gjør det vanskelig for barn å fortelle om overgrepserfaringer.

4.0.1 «Den vanskelige barnesamtalen»

«Den vanskelige barnesamtalen. Barnevernsarbeid, kunnskapsbasert praksis og handlingskompetanse» er et forskning- og kompetanseutviklingsprosjekt, som ble gjennomført av Åse Langballe, Kari Trøften Gamst og Marit Jacobsen i 2010. Prosjektet var et samarbeid mellom Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS), og

Regionalt ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging Øst (RVTS-Ø). Det overordnede målet med studien var å fremskaffe mer kunnskap om barnesamtalen i barnevernet, samt bruke forskningsbasert metode og øke kompetansen hos barnevernansatte. Denne økte kunnskapen skulle bidra til at barneperspektivet skulle ligge mer til grunn i gjennomføringen av barnesamtaler. Problemstillingen i studiet var i hovedsak om den dialogiske samtalemotoden (DCM), som egentlig er utviklet for dommeravhør på Statens Barnehus, kunne være fruktbar i avdekkende barnesamtaler i barnevernet. (Langballe, Gamst & Jacobsen, 2010, s. 11) Studie er en kvantitativ studie ved at barnesamtalene ble transkribert og analysert av eksterne fagpersoner, og kvalitativ ved at det ble gjort skriftlige nedtegninger av de involverte barnevernsansatte samt observasjoner av barnesamtalene.

Utvalget i undersøkelsen var 12 barnevernsansatte fra barnevernstjenesten i Bydel Sagene i Oslo deltok, samt 27 barn i alderen 8-14 år. Barnevernskonsulentene fikk opplæring i DCM, og hvordan de kan utvikle et eierskap til metoden slik at dialogskompetansen i barnesamtalene økes. Etter endt opplæring av DCM gjennomførte barnevernkonsulentene 6 barnesamtaler totalt hver.

Hovedfunnene i studiet er at barnevernkonsulentene selv opplyser om at DCM egner seg i avdekkende barnesamtaler, ved at den hjalp informantene med å ikke legge føringer i samtalen slik at barnet ikke ble påvirket (Langballe, Gamst & Jacobsen, 2010, s. 60). Studienes resultater viser at bevisstheten rundt barneperspektivet ble større hos informantene ved bruken av DCM. Dette ved at informantene likestilte barnets rett til deltakelse i samtalen.

Når vi bruker barneperspektivet på et dialogisk nivå er metodens hovedmål i fokus, nemlig det å oppnå fri fortelling. Informantene fortalte at de erfarte en ny dimensjon i barnesamtalen, ved at de var mer bevisste på den frie fortellingens betydning fra barna. En av informantene fortalte: «Jeg har opplevd og erfart at det vi har lært gjør stor forskjell i hvor stor grad i får barn til å fortelle i samtaler» (Langballe, Gamst & Jacobsen, 2010, s. 59).

4.0.2 «Avsløring av seksuelle overgrep: forsinkelser, hindringer og delvis avsløring.»

Rosaleen McElvany publiserte i 2015 en forskningsartikkel i tidsskriftet "Child Abuse Review Vol. 24, med originaltittelen: "Disclosure of child sexual abuse: Delays, non-disclosure and partial disclosure. What the research tells us, and implications for practice". Artikkelen

presenterer undersøkelser som har blitt gjort på avsløringsmønsteret til barn som hadde opplevd seksuelle overgrep. Studiene har fokus spesielt hva som kan hindre barn å avsløre og hva som gjør at noen ikke forteller i det hele tatt. Rosaleen McElvany har samlet datagrunnlag fra egne undersøkelser, fra flere forskere som har gjort kvantitative undersøkelser internasjonalt og andre forskere som har gjennomført mindre kvalitative undersøkelser.

Funnene i studiene som blir presentert i artikkelen viser at mange unge var tilbakeholdne til å avsløre seksuelle overgrep, i frykt for konsekvenser for de rundt. I denne sammenheng var det konsekvenser for overgriperen selv, og barna ville beskytte familien (McElvany, 2015, s. 163).

4.0.3 «Sosiale reaksjoner til avsløringer om seksuelle overgrep: en kritisk gjennomgang.»

Sarah E. Ullman ga i 2003 ut en forskningsartikkel, i tidsskriftet «Journal of Child Sexual Abuse». Artikkelen presenterer studier som undersøkte barns avsløringer av seksuelle overgrep, og studiene skulle slå fast hva som samsvarte med sosiale reaksjoner til avsløringene og hva barn som på som konsekvenser ved å fortelle om overgrepserfaringene sine. Artikkelen tar for seg voksne kvinnelige informanter, fra USA, hvor alle opplevde seksuelle overgrep som barn. Årsaken til at det er hovedfokus på kvinner er på bakgrunn av manglende studier gjort av menn. Begrepet «avsløring» i disse studiene betyr når barn forteller om seksuelle overgrep for første gang. Dette kan enten være i uformelle samtaler eller i formelle, som for eksempel i avdekkende barnesamtaler i barneverntjenesten. Artikkelens forfatter bruker funn gjort av andre forskere i kvantitative undersøkelser.

Hovedfunn i resultatene viser at årsaken til at informantene ikke avslørte seksuelle overgrep som barn var frykten for negative reaksjoner. I en kvantitativ undersøkelse hvor latinamerikanske kvinner var informanter, opplyste 35 % at frykten for negative reaksjoner hindret dem i å avsløre. 25 % av kvinnene følte på skam og flauhet, og frykten for å ikke bli trodd (Ullman, 2003, s. 96-97). Kvinnene opplyste også at de fryktet konsekvensene av å miste et familiemedlem, og at de heller ville skåne familien (Ullman, 2003, s. 96).

4.1 Hvorfor er det vanskelig for barn å fortelle om sine overgrepserfaringer?

For å sette lys på hvordan DCM kan være fruktbar i avdekkende barnesamtaler, er det viktig å ha kunnskap og forståelse om hvorfor det er vanskelig for barn som har opplevd seksuelle overgrep å fortelle om det. Jeg kommer til å gjøre rede for stigmatisering og lojalitetskonflikter, og bruke funnene av disse faktorene i forskningsartiklene til å forklare hvorfor det er vanskelig for barn å fortelle. I avdekkende barnesamtaler er det viktig å huske på at det kan oppleves som veldig utleverende å fortelle om det mørkeste, og mest gjemte hemmelighetene. Seksuelle overgrep er et veldig sårbart og sensitivt tema, og for disse barna er dette smertefulle livserfaringer (Gamst, 2013, s. 25).

4.1.1 Stigmatisering

Stigmatisering betyr å stemple individer negativt i en sosial sammenheng, ved å tilegne de dårlige egenskaper. Egenskaper som dette kan for eksempel være upålitelighet (Malt, 2017). Ullman (2003) viser i sin forskningsartikkel at frykten for negative reaksjoner fra andre ved å avsløre seksuelle overgrep var den største årsaken å ikke fortelle om overgrepene for informantene, frykten for å bli stigmatisert var altså fremtredende (Ullman, 2003, s. 96). Informantene i undersøkelsen var også redde for å ikke bli trodd eller å få skylden selv, og at det dermed ble for skummelt å skulle fortelle noen om de seksuelle overgrepene som hadde funnet sted. Skammen de kjente på ved at noe de visste var unormalt foregikk i hjemme deres, frykt for hva konsekvensene av å fortelle kunne være og at de helst ville skåne andre for avsløringer av overgrepene kom også frem som faktorer for å ikke klare å fortelle (Ullman, 2003, s. 96).

For noen barn er mangelen på trygge voksne, eller mangel på tillit til de menneskene rundt gjøre at barna føler de har ingen å fortelle til, og dermed resultere i at de ikke avslører seksuelle overgrep (Søftestad, 2008, s. 31). I tillegg til unngåelse og fortielse når mistanker om seksuelle overgrep kommer frem, kan også den som eksponerer kunnskapen om overgrepene oppleve å bli negativt stemplet i samfunnet. Voksne som var utsatt for seksuelle overgrep i barndommen rapporterer om at de opplevde dobbelt svikt, sviket ved å bli ofre for overgrepene og sviket fra hjelpeapparatet ved at ingen grep inn. Dette på bakgrunn av at overgrepene var kjent. (Gamst, 2013, s. 21)

Tabu rundt seksuelle overgrep har lenge vært et faktum, men har frem til nå blitt betydelig redusert når vi ser fenomenet i forhold til tidligere. Men på tross av dette startes en tabuiserende prosess hos mange når man får mistanke om at et barn blir utsatt for seksuelle

overgrep i hjemmet. Når mistanken retter seg mot foreldre eller andre nære familiemedlemmer oppleves det som mer vanskelig for de rundt å snakke med barnet, foreldre eller melder. Det har blitt erfart av ulike fagfolk innenfor barnevernet, skole og helsetjenester at ansatte vegrer seg for å involvere seg i slike saker. Slike reaksjoner fra fagfolk rundt barnet kan føre til at barn ikke forteller, ved at man motsetter seg tanken på, eller ikke erkjenner at voksne skader og misbruker barn seksuelt (Søftestad, 2005, s 97). I møte med de utsatte barna kan dette føre til at handlingene de har blitt utsatt for blir usynlig eller ugyldiggjort, og tabu mot seksuelle overgrep mot barn bli opprettholdt (Søftestad, 2008, s. 97). Ved å ha denne tilnærmingen kan det oppfattes for barnet at det som foregår ikke er virkelig, eller at det bør bli hemmeliggjort.

4.1.2 Lojalitetskonflikt

Lojalitetskonflikter kan også være en årsak til hvorfor barn syns det er vanskelig å fortelle, eller ikke forteller i det hele tatt. Barna kan ha et ønske om å beskytte overgriperen, eller at de frykter for å miste eller splitte opp familien ved å fortelle om overgrepene. En 13 år gammel jente beskrev sin bekymring for at onkelen som hadde forgrepet seg på henne skulle bli fengslet dersom hun avslørte overgrepene, og at kusinene hennes måtte vokse opp uten sin far (McElvany, 2015, s. 163). Det å ikke skulle ødelegge familiens «gode navn eller rykte» kan også være en faktor til å ikke fortelle. Barn kan ofte kjenne på motstridene følelser når overgriperen er et nært familiemedlem, for eksempel foreldre. De kan både ha følelsen av at denne person gir de en form for trygghet men også en følelse av frykt. For barnet blir dette en lojalitetskonflikt, og dette kan ofte føre til at barnet nærmest «adlyder» overgriperen ved at de ikke forteller (Ullman, 2003, s. 96).

4.2 Hvordan kan den dialogiske samtalemotoden være fruktbar i avdekkende barnesamtaler?

Ved å gjøre rede for kommunikasjonsferdigheter, viktigheten av empati og mentalisering som de viktigste prinsippene i DCM, kan det fremstå som uproblematisk å gjennomføre en avdekkende barnesamtale og få barn til å fortelle fritt. Men hvis vi ser på faktorene som kan hindre oss i nå frem til barna, og bruke disse ferdighetene på tross av disse faktorene, er det virkelig slik at barna allikevel avslører seksuelle overgrep når en barnevernansatt bruker DCM i en avdekkende samtale? Jeg skal nå drøfte om den dialogiske samtalemotoden kan

være fruktbar i avdekkende samtaler, selv om det er frykt for stigmatisering og lojalitetskonflikter hos barna som kan hindre de i å avsløre seksuelle overgrep. Diskusjonen min vil ha et utgangspunkt i at ferdigheter barnevernsansatte skal ha grunner i det dialogiske og barneperspektivet, som ble presentert i del 2 av oppgaven.

Kommunikasjonsferdigheter som fremmede kommunikasjon og åpne spørsmål skal hjelpe barnet med å fortelle fritt ut, som er et av hovedmålene i DCM. På den ene siden forteller prinsippene oss at DCM er en metode som kan fungere når barnevernsansatte skal gjennomføre en avdekkende barnestamtale, hvor mistanken er at barnet blir utsatt for seksuelle overgrep. Men er det slik at når barnevernsansatte benytter seg av denne metoden og kommunikasjonsferdighetene som kreves, at barn da føler seg trygge nok til å fortelle fritt? Informantene som deltok i forskningsstudie «Den vanskelige barnesamtalen» forteller at kommunikasjonsferdighetene i DCM økte deres oppmerksomhet til å lytte til barna, og hvordan de formulerte spørsmål bedre (Langballe, Gamst & Jacobsen, 2010, s. 59).

Beskrivelser av fremmede kommunikasjon i DCM er blant annet å lytte til barnet, og formulere åpne spørsmål som skal hjelpe barn til å fortelle fritt. På den ene siden kan en se på de kvantitative resultatene i studiet at forekomsten av fri fortelling av barna økte fra første til fjerde samtale, ved at barnas fortellinger varte lenger og var sammenhengende. På den andre siden viste resultatene at den økte forekomsten ikke ble opprettholdt i femte samtale (Langballe, Gamst & Jacobsen, 2010, s. 56). Kan en forklaring på dette være at informantene underveis ble for opptatt av å utvise ferdigheter innenfor å stille spørsmål riktig, at de underveis fokuserte mindre på å «være til stedet» i dialog med barnet, observere barnas reaksjoner og tilpasse spørsmålsformuleringene? En annen mulig forklaring kan også være at barna muligens kan ha følt seg avvist på et tidspunkt, eller misforstått. Barn som har opplevd seksuelle overgrep forteller ikke lett om dette, de er sårbare og for dem er dette som å utlevere den største hemmeligheten. Så det kan tenkes at når barna klarte å fortelle om disse vonde opplevelsene, og kanskje ikke følte seg tilstrekkelig møtt av barnevernsarbeideren at de heller holder opplevelsene sine tilbake (Gamst, 2013, s. 24). En annen mulig forklaring kan også være at det ble for belastende for barna å utlevere så vonde og dypt holdte hemmeligheter, at barnevernskonsulentene ikke kunne gjort noe annerledes i samtalene.

Stigmatisering, skam og frykten for å ikke bli trodd blir presentert som hovedårsakene til at barn ikke fortalte om seksuelle overgrep i Ullman (2003) sin forskningsartikkel. 35 % av de kvinnelige informantene fortalte at dette var årsaken til at de ikke avslørte seksuelle overgrep

som barn, og 29 % og 25 % kjente på skam og frykten for å ikke bli trodd. Når en gjennomfører avdekkende barnesamtaler i barnevernet er det helt avgjørende at barnevernsarbeideren er oppmerksom på egne reaksjoner og eventuelle følelsesmessige barrierer som kan være der, dette betyr å mentalisere. Enten man er barnevernsarbeider eller privatperson preger det oss når vi hører om barn som kanskje blir seksuelt misbruk. Tema er noe alle er kjent med skjer, men allikevel kan det være vanskelig å våge å se når man møter en mistanke. I møte med barn i avdekkende samtaler blir sensitivitet viktig, for å kunne danne seg en forståelse av hva barnet trenger og føler.

Fagpersoner er mennesker, med følelsesmessige reaksjoner på godt og vondt. Disse reaksjonene kan hindre avdekking ved at barnevernsarbeideren ikke er klar over at slike reaksjoner kan komme, og at man ikke takler de ved å forstå hvorfor reaksjonene forekommer (Søftestad, 2008, s. 103). Men når barnevernsarbeideren møter barn som frykter negative reaksjoner i avdekkende samtaler, kan de følelsesmessige reaksjonene også være en styrke? Det å kunne vise empati i møte med disse barna krever at barnevernsarbeideren har en følelsesmessig nærhet, men også har en profesjonell avstand. Kan det tenkes at frykten for stigmatisering blir mindre dersom barnevernsarbeideren klarer å hente sine følelsesmessige reaksjoner vekk fra det private og sette det inn i en faglig kontekst, slik at barnet blir møtt mer på et følelsesmessig plan? (Søftestad, 2008, s. 104). På den andre siden kan disse reaksjonene potensielt også ødelegge relasjonen med barnet, ved at det kanskje kan bli for mye for barnet og forholde seg til. Det kan tenkes at de føler de må trøste deg, eller føler at de får en negativ reaksjon ved å fortelle. Her blir eventuelt balansen viktig, og vite som fagperson hvor grensen mellom privat og profesjonell går.

Barneperspektivet bygger blant annet på å ta barnet på alvor, og se på barnet som selvstendig aktør i samtalen. Frykten for å ikke bli trodd kan alle kjenne seg igjen, men for barn som har opplevd seksuelle overgrep kan denne frykten bli vanskelig å se forbi når det kommer til å fortelle om seksuelle overgrep. Det kan være lett å tenke at det er problemfritt å skulle ta barnet på alvor, noe det forhåpentligvis også er. Men er det virkelig slik at det å tenke det, er nok til at barnet føler selv at det blir trodd? I avdekkende barnesamtaler skal barnet føle trygghet og tillit fra barnevernsarbeideren, slik at samtalen blir en trygg plass de kan fortelle fritt. Her blir barnevernsarbeiderens holdninger og væremåte ovenfor barnet viktig, i form av at barnet selv føler det blir tatt alvor og trodd. Føler barnet at det ikke blir trodd kan det føre til enda et svik, etter overgrepet, ved at den påkjenningen av å fortelle ikke blir anerkjent eller

gir positive endringer (Gamst, 2013, s. 31). Kan frykten for å ikke bli trodd også forklares ved barnevernsarbeideren sin måte å vurdere barnets troverdighet på? Når en skal avgjøre om det barn forteller er sannhet, kan ikke denne vurdering hvile på barnevernsarbeideren sine antagelser eller private tanker (Gamst, 2013, s. 69). Men hva som legges i begrepet «troverdighet» kan variere avhengig av hvem en spør, og de vurderingene som blir gjort for å kaste lys over dette vet barn lite om. Ut fra det kan frykten for å ikke bli trodd være en årsak til å ikke avsløre seksuelle overgrep noe som kan være forståelig.

Alle barn er ulike, lever i ulike livssituasjoner og har forskjellige behov. Ut fra dette blir det viktig å ha forståelse for at barnevernsarbeideren bør tilpasse seg barnet, og møte barnet der det er både kognitivt og sosialt. DCM handler i stor grad om å skape en likeverdig relasjon i dialogen med barnet, som skal gi barnet større mulighet til å fortelle (Gamst, 2013, s. 121). Kan det da tenkes at denne relasjon kan få barnet til å føle seg tryggere til å fortelle? På en side kan det føre til at barnet føler seg mer betydningsfull, og dermed ønsker å fortelle. Men på den andre siden kan det tenkes at det legges mer press på barnet, ved at det tror det foreligger forventninger til å fortelle, og at det må svare på disse forventninger som det føler at barnevernsarbeideren har.

I både Ullman (2003) og McElvany (2015) kommer det frem at overgrepsutsatte står oppi en lojalitetskonflikt, som førte til at de ikke avslørte seksuelle overgrep. Er overgriperen et familiemedlem følte informantene på at de ønske å beskytte de, og skåne de for eventuelle negative konsekvenser som for eksempel fengselsstraff (McElvany, 2015, s. 163). Alle barn har en form for lojalitet med foreldrene sin, selv i tilfeller hvor barnet blir misbrukt seksuelt. Dette kan komme av at barnet føler seg revet mellom å beskytte foreldrene sine, og allikevel har et ønske om å få hjelp (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 182). I møte med barn som strever med slike indre konflikter kan det være vanskelig som barnevernarbeider å bryte disse barrierene, og gi barnet nok trygghet til å kunne klare og avsløre overgrep.

Ved å ha et forankret barneperspektiv i møte med disse barna, kan barnevernsarbeideren hjelpe barnet til å løse lojalitetskonfliktene? På en side kan barnevernsarbeideren ha forståelse for at hvert barn har ulik relasjon med familien sin, og kommer fra ulike kulturelle forhold. Disse ulikhetene kan gi forskjellige fortellinger fra barnet, og tanker rundt overgrepene kan være ulike (Søftestad, 2008, s. 192). Ved å se viktigheten av dette kan det hjelpe barnet med å kanskje se på sine egne familierelasjoner, og bruken av ikke-ledende spørsmål på en sensitiv måte. Studier som har blitt gjort viser også viktigheten av å stille ikke-ledende spørsmål, og at

dette kan minimere unøyaktighet i barnas frie fortelling (McElvany, 2015, s. 165). Det kan også hjelpe barnet til å selv danne seg egne tanker og meninger rundt sin egen familierelasjon, hvilken plass barnet selv har i relasjonen og kanskje starte prosesser for å løse lojalitetskonflikten. På den andre side kan tydelige lojalitetskonflikter hos noen barnevernsarbeider muligens sette i gang egne hypoteser rundt barnets situasjon, og dermed ende i «fellen» med å formulere ledende-spørsmål for å bekrefte disse.

Kan det da tenkes at barnet da tolker disse hypotesene «truende» mot den overgriperen de ønsker å beskytte, og at lojalitetskonflikten vokser seg større? Informantene i forskningsstudie «Den vanskelige barnesamtalen» fortalte at de i barnesamtaler før prosjektet fikk den informasjonen de behøvde, og deretter opparbeidet seg hypoteser om hvordan barnet følte og hadde det. DCM ga de en større bevisstgjøring rundt det med å bruke barneperspektivet, og med denne bevisstgjøringen fikk de en større forståelse av hvordan barna hadde det, samt forståelse av deres opplevelser. Med et utvidet barneperspektiv fikk samtalen en ny dimensjon ved at det var bevisstgjøring rundt innhold og relasjonens kvalitet (Langballe, Gamst & Jacobsen, 2010, s. 59). I følge disse resultatene ser en at en økt bevisstgjøring rundt barneperspektivet hjalp informantene med å holde egne hypoteser unna i barnesamtalen, og at samtalens innhold og relasjonen til barnet økte i kvalitet.

5.0 Avslutning

«Tørre å tenke det utenkelig» har for meg nå fått en ny betydning. Ved å gå nærmere inn på tema seksuelle overgrep, og hvordan gjennomføre en avdekkende barnesamtale har jeg nå fått et bredere faglig ståsted som har gitt meg mer tyngde både faglig og følelsesmessig. Jeg har i denne oppgaven gjort rede for hva som ligger til grunn for en avdekkende samtale, av formelle og barnevernfaglige hensyn. En balanse av disse hensynene gir et bilde av viktigheten rundt pålitelig og nøyaktig informasjon som barnet gir, og hvordan barnevernsarbeideren må tilpasse seg barnets alder og modenhet. Den dialogiske samtalemetodens viktigste prinsipper er kommunikasjonsferdigheter, mentalisering og empati. Dette er egenskaper barnevernsarbeideren bør i møte med barn i avdekkende samtaler, og sammen gir de gode forutsetninger for å trygge barnet til å kunne fortelle fritt om overgrepserfaringer. Disse prinsippene har jeg drøftet opp mot årsaker som hemmer barn i å fortelle om overgrep, som kommer frem i valgt forskning. Her var det frykten for stigmatisering og lojalitetskonflikter som gjaldt de fleste av informantene. Ved å bruke

kunnskapen om kommunikasjonsferdigheter, mentalisering og empati har jeg diskutert om, og hvordan DCM allikevel kan brukes i møte med disse barna.

Ved å drøfte problemstillingen «hvordan kan barnevernsansatte hjelpe barn til å fortelle fritt om seksuelle overgrep, ved å bruke den dialogiske samtalemotoden (DCM)? Er det vanskelig å konkludere med noe konkret. Men etter å ha arbeidet med dette tema er det tydelig at DCM med dens prinsipper er en metode som kan brukes i barnevernet, noe også flere barneverntjenester aktivt bruker. Dette forutsetter da god opplæring blant barnevernsansatte, slik at metoden blir så fruktbar som den kan i avdekkende barnesamtaler og blir brukt på en faglig og god måte. Jeg anerkjenner også vanskeligheten ved å bruke metoden, på bakgrunn av at det kan være veldig vanskelig for barn å fortelle om seksuelle overgrep. På tross av at barnevernsarbeideren har de ferdighetene som metoden krever, er det på ingen måte en garanti på at den skal fungere hver gang.

Underveis mens jeg arbeidet med denne problemstillingen dukket det opp refleksjoner rundt bruken av DCM i den kommunale barneverntjenesten. Om bruken av denne metoden, med dyktige fagpersoner, kan øke tryggheten hos barnet ved at det slipper å forholde seg til mange ukjente mennesker i en undersøkelsessak, kan dette gi barneverntjenesten større handlingsrom i etterforskning av seksuelle overgrep? I dag jobber barneverntjenesten etter praksis om å melde fra til politi dersom det foreligger seksuelle overgrep, og barna må delta i tilrettelagt avhør på Statens Barnehus. Tanker som jeg sitter igjen med er om det kan føles mindre inngripende for barn å kun forholde seg til en avdekkende samtale i barnevernet, og at denne samtalen får like høy bevisverdi som et tilrettelagt avhør på Statens Barnehus.

6.0 Litteraturliste

Bunkholdt, V. & Kvaran, I. (2015). *Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid*. Oslo:

Gyldendal Akademisk.

https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Oppvekst/Vold_og_overgrep_mot_barn/Seksuelle_ov_ergrep_mot_barn/

Barnevernloven. (1992). *Lov om barneverntjenester*. Hentet fra

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100>

Dalland, O. (2015). *Metode og oppgaveskriving*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Dalland, O. & Trygstad, H. (2015). *Kilder og kildekritikk*. Dalland, O. *Metode og oppgaveskriving*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Håkonsen, K.M. (2014). *Psykologi og psykiske lidelser*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Langballe, Å. (2007). Forholdet mellom frie og spontane beretninger fra barn i dommeravhør, og påliteligheten i barnets utsagn. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 44(7), 868-877. Hentet fra http://www.psykologtidsskriftet.no/index.php?seks_id=26374&a=2

Langballe, Å., Trøften Gamst, K., Jacobsen, M. (2010). *Den vanskelige barnesamtalen:*

Barneperspektiv på barnevernarbeid- Kunnskapsbasert praksis og handlingskompetanse. Hentet fra

<https://www.nkvts.no/content/uploads/2015/08/denvanskeligesamtalen3.pdf>

Langballe, Å. (2011). Den dialogiske barnesamtalen: *Hvordan snakke med barn om sensitive temaer*. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) Hentet fra <https://www.nkvts.no/content/uploads/2015/08/den-dialogiske-barnesamtalen-hvordansnakke3.pdf>

Malt, U. (2017). Stigmatisering. *Det store norske leksikon*. Hentet fra <https://snl.no/stigmatisering>

McElvany, R. (2015). Disclosure of Child Sexual Abuse: Delays, Non-disclosure and Partial Disclosure. What the research tells us and implications for practice. *Child Abuse Review*, 24(3), 159-169. Doi: 10.1002/car.2280

Søftestad, S. (2005). Rom for barnestemmer? Om barns medvirkning i barnevernets arbeid i overgrepssaker. *Nordisk Sosialt arbeid*, 25(1), 56-69. Hentet fra https://www.idunn.no/file/pdf/33196592/rom_for_barnestemmer_om_barns_medvirkning_i_barnevernets_arbeid_i_overgreps.pdf

Søftestad, S. (2008). *Avdekking av seksuelle overgrep- veier ut av fortielse*. Oslo: Universitetsforlaget.

Trøften Gamst, K. (2013). *Profesjonelle barnesamtaler- Å ta barnet på alvor*. Oslo: Universitetsforlaget.

Ullman, S.B. (2003). Social reaction to Child Sexual Abuse Disclosures: A critical review. *Journal of Child Sexual Abuse*, 12(1), 89-121. Hentet fra: http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1300/J070v12n01_05

